

Uchwała¹
z dnia 4 grudnia 1991 r.
(W. 4/91)

w sprawie wykładni art. 45 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o gospodarce energetycznej (Dz.U. Nr 21, poz. 96 z późn. zm.)

Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie:

Przewodniczący: prezes TK Mieczysław Tyczka

Sędziowie TK: Czesław Bakalarski (sprawozdawca)
Tomasz Dybowski (sprawozdawca)
Kazimierz Działocha
Henryk Groszyk
Wojciech Łączkowski
Maria Łabor-Soroka
Leonard Łukaszuk
Remigiusz Orzechowski
Janina Zakrzewska
Andrzej Zoll

po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 4 grudnia 1991 r. w trybie art. 11a ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 22, poz. 98, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1989 r. Nr 34, poz. 178 i Nr 73, poz. 436, z 1990 r. Nr 3, poz. 16, Nr 6, poz. 35 i Nr 34, poz. 198 oraz z 1991 r. Nr 7, poz. 24 i Nr 83, poz. 371) wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich o ustalenie powszechnie obowiązującej wykładni art. 45 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o gospodarce energetycznej (Dz.U. Nr 21, poz. 96) przez wyjaśnienie, czy postanowienie art. 45 ust. 2 wymienionej ustawy stanowiące, że "dotychczasowe przepisy o gospodarce energetycznej pozostają w mocy do czasu zastąpienia ich przepisami wydanymi na podstawie niniejszej ustawy, o ile nie są sprzeczne z jej przepisami" - upoważniają jednostki powołane do dostarczania energii elektrycznej, ciepłej lub paliw gazowych do stosowania zasad zawartych w § 18 ust. 1 zarządzenia Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 24 sierpnia 1964 r. w sprawie zasad przyłączania do wspólnej sieci urządzeń do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania, rozdzielania i odbioru energii elektrycznej i ciepłej oraz paliw gazowych (M. P. Nr 62, poz. 268), które stanowią, że "urządzenia przyłącza i odcinki sieci bez względu na to, czyim kosztem zostały wykonane, stanowią własność Państwa i przechodzą w zarząd i użytkowanie zarządzającego wspólną siecią", a w szczególności, czy stanowią nadal podstawę do nieodpłatnego przejmowania tych urządzeń, jeśli wybudowane zostały kosztem odbiorców energii - w sytuacji, gdy doszło do zmiany Konstytucji RP (ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. - Dz.U. Nr 75, poz. 444) i gdy art. 7 Konstytucji RP stanowi o ochronie własności i dopuszcza wywłaszczenie na cele publiczne tylko za słusznym odszkodowaniem,

ustalili:

1. Art. 45 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o gospodarce energetycznej (Dz.U. Nr 21, poz. 96, zm. Dz.U. z 1987 r. Nr 33, poz. 180, z 1988 r. Nr 19, poz. 132, z 1989 r. Nr 35, poz. 192, z 1990 r. Nr 14, poz. 89 i Nr 34, poz. 198) nie stanowi podstawy prawnej do stosowania § 18 ust. 1 zarządzenia Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 24 sierpnia 1964 r. w sprawie zasad przyłączania do wspólnej sieci urządzeń do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania, rozdzielania i odbioru energii elektrycznej i ciepłej oraz paliw gazowych (Monitor Polski Nr 62, poz. 286) upoważniającego zakłady energetyczne zarządzające wspólną siecią i dostarczające energię lub paliwa do nieodpłatnego przejmowania urządzeń przyłącza i odcinków sieci zbudowanych kosztem odbiorców energii (paliwa) jako stanowiących własność Państwa.

¹ tekst sentencji - Dz.U. Nr 116, poz. 507

2. Stosunki między tymi zakładami a odbiorcami energii lub paliwa, na których koszt wykonane zostały urządzenia przyłącza i odcinki sieci w celu poboru energii lub paliwa ze wspólnej sieci, w zakresie własności przyłączonych urządzeń i rozliczenia poniesionych kosztów podlegają ocenie na podstawie przepisów kodeksu cywilnego.

UZASADNIENIE

I

1. Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO) wniósł o podjęcie przez Trybunał Konstytucyjny (TK) uchwały w przedmiocie powszechnie obowiązującej wykładni art. 45 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o gospodarce energetycznej (Dz.U. Nr 21, poz. 96) - zwanej dalej ustawą energetyczną z 1984 r. - przez wyjaśnienie, czy postanowienia art. 45 ust. 2 wymienionej ustawy, stanowiące że "dotychczasowe przepisy o gospodarce energetycznej pozostają w mocy do czasu zastąpienia ich przepisami wydanymi na podstawie niniejszej ustawy, o ile nie są sprzeczne z jej przepisami", upoważniają jednostki powołane do dostarczania energii elektrycznej, ciepłej lub paliw gazowych do stosowania zasad zawartych w § 18 ust. 1 zarządzenia Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 24 sierpnia 1964 r. w sprawie zasad przyłączania do wspólnej sieci urządzeń do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania, rozdzielania i odbioru energii elektrycznej i ciepłej oraz paliw gazowych (M. P. Nr 62, poz. 286), zwanego dalej zarządzeniem MGİE, które stanowią, że "urządzenia przyłącza i odcinki sieci bez względu na to, czyim kosztem zostały wykonane, stanowią własność Państwa i przechodzą w zarząd i użytkowanie zarządzającego wspólną siecią", w sytuacji, gdy doszło do zmiany Konstytucji RP (ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. - Dz.U. Nr 75, poz. 444) i gdy art. 7 Konstytucji RP stanowi o ochronie własności i dopuszcza wywłaszczenie na cele publiczne tylko za słusznym odszkodowaniem.

Zdaniem RPO - § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE posiadał moc obowiązującą pod rządem ustawy z dnia 30 maja 1962 r. o gospodarce paliwowo-energetycznej (Dz.U. Nr 32, poz. 150 ze zm.), gdyż został wydany z upoważnienia zawartego w tej ustawie, natomiast nie jest do pogodzenia z przepisami ustawy energetycznej z 1984 r. W powyższym względzie RPO podzielił pogląd wyrażony w załączonym do wniosku odpisie pisma Urzędu Rady Ministrów z dnia 5 listopada 1990 r., nr Pr. 138-9/90. Według tego poglądu, chociaż art. 45 ust. 2 ustawy energetycznej z 1984 r. utrzymał w mocy dotychczasowe przepisy o gospodarce energetycznej do czasu zastąpienia ich przepisami wydanymi na podstawie tej ustawy, które się dotąd nie ukazały, to jednak z zastrzeżeniem "o ile nie są sprzeczne z jej przepisami". Ustawa powyższa nie zawiera przepisów, które przewidywałyby możliwość nieodpłatnego przejmowania przez Państwo urządzeń przyłączanych do wspólnej sieci. Art. 18 ust. 1 tej ustawy stanowi, iż "Przyłączanie do wspólnej sieci następuje na zasadach określonych w przepisach ustawy", a w art. 28 zawarte jest upoważnienie dla ministra sprawującego nadzór nad wspólną siecią do wydawania przepisów w sprawie warunków technicznych i trybu przyłączania urządzeń i instalacji energetycznych do wspólnej sieci. W ramach takiego upoważnienia nie ma możliwości regulowania stosunków własnościowych w zakresie urządzeń przyłączanych do wspólnej sieci. Należy więc uznać, iż przepis § 18 ust. 1 zarządzenia utracił moc w dniu 1 czerwca 1984 r., tj. w dniu wejścia w życie ustawy o gospodarce energetycznej (art. 46 ustawy). Wszelkie zatem żądania przekazania na warunkach nieodpłatności przyłączanych do wspólnej sieci urządzeń i instalacji energetycznych wybudowanych kosztem odbiorców nie mają podstawy prawnej.

RPO podniósł ponadto, że wskazany we wniosku § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE stanowi wywłaszczenie na rzecz Państwa wybudowanych przez osoby fizyczne lub prawne urządzeń energetycznych bez zwrotu poniesionych przez nie kosztów, wobec czego pozostaje w sprzeczności z art. 7 Konstytucji RP, chroniącym własność i dopuszczającym wywłaszczenie tylko na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem.

Tymczasem zakłady energetyczne nadal uzależniają dostawy energii od wybudowania na własny koszt przez przyszłych odbiorców energii (osoby fizyczne czy prawne) urządzeń umożliwiających przyłączenie do wspólnej sieci, które uznają za stanowiące własność Państwa na podstawie § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE z 24 sierpnia 1964 r. w związku z art. 45 ust. 2 ustawy energetycznej z 1984 r., co uzasadnia - zdaniem RPO - potrzebę wykładni tego ostatniego przepisu. Jego wykładnia przesądzi o tym, czy § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE ma moc obowiązującą.

2. Również Prokurator Generalny w piśmie z dnia 10 czerwca 1991 r. wyraził pogląd, że przepis powyższy utracił moc obowiązującą w oparciu o art. 45 ust. 2 in fine ustawy energetycznej z 1984 r. (czyli jako sprzeczny z jej przepisami) z chwilą wejścia w życie tej ustawy. Wymieniona ustawa nie zawiera bowiem

przepisów ustalających prawo nieodpłatnego przejmowania na rzecz Państwa urządzeń przyłączanych do wspólnej sieci energetycznej, stanowiąc zarazem (art. 18), że przyłączanie do wspólnej sieci następuje na zasadach określonych w tej ustawie. Także zakres zawartych w niej upoważnień ustawowych nie przewiduje możliwości regulowania stosunków własnościowych między Państwem a podmiotami przystępującymi do wspólnej sieci. Co więcej, zdaniem Prokuratora Generalnego - rozważany § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE już wcześniej wykraczał poza upoważnienie ustawowe, na podstawie którego został wydany. Upoważnienie to zawarte w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1962 r. o gospodarce paliwowo-energetycznej uprawniało bowiem Ministra Górnictwa i Energetyki tylko do określenia zasad przyłączania do wspólnej sieci poszczególnych urządzeń do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania i rozdzielania paliw gazowych i energii oraz ich odbioru. Nie obejmowało ono regulacji stosunków prawnych w zakresie własności urządzeń przyłączonych do wspólnej sieci. Takiej regulacji nie zawierała też sama ustawa. Zdaniem Prokuratora Generalnego, w zakresie objętym niniejszą sprawą występują stosunki cywilnoprawne związane z zarządzaniem oraz korzystaniem z rzeczy wspólnej, regulowane przepisami Kodeksu cywilnego.

Kierując się powyższymi względami Prokurator Generalny wnosił jednak o odmowę ustalenia powszechnie obowiązującej wykładni art. 45 ust. 2 ustawy energetycznej z 1984 r.

3. Minister Przemysłu, któremu TK przesłał odpis wniosku w celu zajęcia stanowiska w sprawie, jako organowi, do którego zakresu działania należą sprawy energetyki, w piśmie z dnia 1 lipca 1991 r. zakomunikował, że - zważywszy na zmiany społeczno-ekonomiczne i odmienne kształtowanie stosunków własnościowych w państwie, czemu ustawodawca dał szczególnie wyraz w zmianie brzmienia art. 7 Konstytucji (Dz.U. z 1989 r. Nr 75, poz. 444) - podziela pogląd RPO, iż po wejściu w życie tej zmiany przepis § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE nie powinien być stosowany.

Minister zwrócił uwagę, że przepis ten odnosił się tylko do odbiorców nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej. Poinformował, że wystosował do zakładów energetycznych pismo, aby wobec tych odbiorców zaniechali "stosowania żądania przejmowania w zarząd i na własność Skarbu Państwa elementów wspólnej sieci energetycznej przez nich zbudowanych i sfinansowanych" zawierając odpowiednie umowy cywilnoprawne związane z zarządem i eksploatacją wykonanych urządzeń przyłączy i odcinków sieci. Minister Przemysłu nie analizował stosunku § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE do art. 45 ust. 2 ustawy energetycznej z 1984 r., natomiast treść pisma wystosowanego do zakładów energetycznych wydaje się wskazywać, że Minister Przemysłu nie widzi podstaw do przejmowania na własność Państwa urządzeń wymienionych w § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE, które wybudowane zostały na koszt tych odbiorców.

4. Ponieważ w toku postępowania wyłoniła się wątpliwość, czy i w jakim zakresie na własność przyłączonych do wspólnej sieci urządzeń energetycznych wniesionych kosztem odbiorców energii wywiera wpływ art. 49 kc, Trybunał Konstytucyjny zwrócił się do wnioskodawcy (RPO) i Prokuratora Generalnego o zajęcie stanowiska w tym przedmiocie. Oba wymienione organy (RPO w piśmie z dnia 23 lipca 1991 r. oraz Prokurator Generalny w piśmie z dnia 1 sierpnia 1991 r.) zajęli w tej kwestii stanowiska negatywne.

Prokurator Generalny wyraził pogląd, że przepis art. 49 kc, zawierający wyjątek od zasady wyrażonej w art. 47 § 2 kc, nie stanowi materialnoprawnej podstawy nabycia własności urządzeń, ogranicza jedynie prawa właściciela gruntu lub budynku w stosunku do urządzeń wchodzących w skład odpowiedniego przedsiębiorstwa, a więc urządzeń, co do których własność lub inne prawa majątkowe przysługują przedsiębiorcy.

Natomiast zdaniem RPO - art. 49 kc stanowi jedynie, że wymienione w nim urządzenia, które na skutek podłączenia ich do sieci przedsiębiorstwa lub zakładu energetycznego weszły w jego skład, niezależnie od ich usadowienia nie stają się częścią składową gruntu lub budynku. Jednocześnie RPO uściślił swój wniosek w tym kierunku, że nie zmierza do zmiany obowiązującej zasady, iż urządzenia przyłącza i odcinka sieci, bez względu na to czyim kosztem zostały wykonane, stanowią własność Państwa i przechodzą w zarząd i użytkowanie zakładów energetycznych, a wnosi o ustalenie przez TK, czy art. 45 ust. 2 ustawy energetycznej z 1984 r., utrzymujący w mocy § 18 ust. 1 zarządzenia MGİE, daje nadal podstawę do nieodpłatnego przejmowania urządzeń wspólnej sieci lub odcinków sieci wybudowanych z własnych środków przez odbiorcę, mimo postanowień art. 7 Konstytucji.

Ustalając wykładnię art. 45 ust. 2 ustawy energetycznej z 1984 r. w zakresie objętym uściślonym wnioskiem RPO Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje

1. Zrządzenie MGiE z dnia 24 sierpnia 1964 r. wydane zostało na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 30 maja 1962 r. o gospodarce paliwowo-energetycznej (Dz.U. Nr 32, poz. 150 ze zm.), zwanej dalej ustawą energetyczną z 1962 r., upoważniającego Ministra Górnictwa i Energetyki do określenia zasad przyłączania do wspólnej sieci poszczególnych urządzeń do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania i rozdzielania paliw gazowych i energii oraz ich odbioru. W tym czasie uważano, że "ustalenie zasad" polegać może na uregulowaniu wszelkich materialnoprawnych i proceduralnych kwestii związanych z problematyką ustawy określoną w upoważnieniu ustawowym do wydania przepisu wykonawczego. Stąd w § 18 ust. 1 zarządzenia MGiE, którego treść podano na wstępie uzasadnienia, uregulowano zarówno sprawę własności urządzeń służących przyłączeniu odbiorców energii (paliw) do wspólnej sieci wskazując, że stanowią one własność państwa pozostającą w zarządzie i użytkowaniu zarządzających wspólną siecią, którymi były dostarczające energię (paliwa) przedsiębiorstwa (zakłady) energetyczne, jak też sprawę nieodpłatności przejęcia tych urządzeń, jeżeli zostały one wzniesione na koszt odbiorcy ubiegającego się o przyłączenie do wspólnej sieci ("bez względu na to, czyim kosztem zostały wykonane"). Dopiero w ostatnich latach, pod niewątpliwym wpływem orzecznictwa TK (m. in. orzeczeń wydanych w sprawach K. 1/87, U. 1/86, U. 5/86) zaczęto kwestionować prawną skuteczność tego typu upoważnień ustawowych jako zbyt ogólnikowych, czego wyrazem jest m. in. stanowisko Prokuratora Generalnego, że przepis § 18 ust. 1 Zarządzenia MGiE wykraczał od początku poza upoważnienie ustawowe z art. 7 ustawy energetycznej z 1962 r. Ustawa ta utraciła moc z chwilą wejścia w życie nowej ustawy energetycznej z 1984 r., tj. 1 czerwca 1984 r. (art. 45 ust. 1 i art. 46 tejże ustawy). Jednakże stosownie do art. 45 ust. 2 ustawy energetycznej z 1984 r. "dotychczasowe przepisy o gospodarce energetycznej pozostają w mocy do czasu zastąpienia ich przepisami wydanymi na podstawie niniejszej ustawy, o ile nie są sprzeczne z jej przepisami". Z przytoczonej treści wynika, że art. 45 ust. 2 stanowił ma podstawę dalszego obowiązywania dotychczasowych przepisów w takich tylko kwestiach, które mogą być uregulowane na podstawie ustawy energetycznej z 1984 r., czy z upoważnienia zawartego w jej przepisach. Tymczasem ani ustawa energetyczna z 1984 r., poza ogólnikowym przepisem art. 18, stanowiącym że przyłączenie do wspólnej sieci następuje na zasadach określonych w przepisach ustawy, ani żadne z zawartych w niej upoważnień do wydania przepisów wykonawczych nie obejmuje regulacji kwestii unormowanych w § 18 ust. 1 zarządzenia MGiE. W szczególności nie obejmuje takiego upoważnienia art. 28 ustawy energetycznej z 1984 r., zawierający upoważnienie do wydania przepisów wykonawczych najbliższych rozważanej problematyce, dotyczących mianowicie zakresu przyłączania urządzeń i instalacji energetycznych do wspólnej sieci. Artykuł ten przewiduje bowiem tylko tyle, że "przepisy w sprawie warunków technicznych i trybu przyłączania urządzeń i instalacji energetycznych do wspólnej sieci wydaje minister sprawujący nadzór nad tą siecią". Jego redakcja w porównaniu do upoważnienia zamieszczonego w art. 7 ust. 1 ustawy energetycznej z 1962 r. jest precyzyjniejsza, a zakres zawartego w nim upoważnienia węższy, gdyż ogranicza się do określenia warunków technicznych i trybu przyłączania urządzeń i instalacji energetycznych do wspólnej sieci, a więc do kwestii technicznych i proceduralnych (tryb). Skoro więc regulacja zawarta w § 18 zarządzenia MGiE wykracza poza materię stanowiącą przedmiot upoważnień do wydania przepisów zapowiedzianych w ustawie energetycznej z 1984 r., to regulacja ta nie znajduje podstawy obowiązywania w art. 45 ust. 2 tejże ustawy, gdyż w tym sensie pozostaje w sprzeczności z wymienionym przepisem.

2. Powyższy wniosek, któremu TK dał wyraz w sentencji uchwały, ograniczając go w ramach uściślonego wniosku RPO do wynikającej z § 18 ust. 1 zarządzenia MGiE kwestii nieodpłatności przejęcia przez zakład energetyczny wymienionych w tym przepisie urządzeń energetycznych wzniesionych kosztem odbiorcy, dotyczy jednak również uznania w tym przepisie za własność Państwa tychże urządzeń.

RPO, zakładając w piśmie z dnia 23 lipca 1991 r. obowiązywanie zasady, że urządzenia przyłącza i odcinki sieci wymienione w § 18 ust. 1 zarządzenia MGiE stanowią własność Państwa, nie wskazał żadnej innej podstawy prawnej tej zasady niż powyższy przepis. Skoro jednak w myśl przyjętego przez TK kierunku wykładni art. 45 ust. 2 ustawy energetycznej przepis § 18 ust. 1 zarządzenia MGiE utracił moc obowiązującą, to konieczne jest przeanalizowanie statusu własnościowego omawianych urządzeń. Jest to niezbędne również z tej przyczyny, aby wyjaśnić, czy może być dochodzony zwrot kosztów poniesionych przez odbiorców na zbudowanie urządzeń służących przyłączeniu do wspólnej sieci. Gdyby bowiem uznać, że ani Państwo, ani też zakład energetyczny zarządzający wspólną siecią nie staje się właścicielem urządzeń, to brak byłoby podstaw do domagania się od nich zwrotu kosztów poniesionych przez odbiorców na ten cel. Zresztą § 18 ust. 1 zarządzenia MGiE nie regulował całościowo problematyki własnościowej objętych nim urządzeń. Przepis ten bowiem - jak trafnie podniesiono w stanowisku Ministra Przemysłu - dotyczył tylko odbiorców nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej. Wskazuje na to tytuł rozdziału 3 zarządzenia MGiE, w którym § 18 został

zamieszczony: "Przyłączanie do wspólnej sieci urządzeń energetycznych odbiorców nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej". Rozdział 2 wymienionego zarządzenia zatytułowany: "Przyłączanie do wspólnej sieci urządzeń energetycznych jednostek gospodarki uspołecznionej" nie zawiera przepisu, który by określił, czyją własność stanowią urządzenia energetyczne służące przyłączeniu do wspólnej sieci przez odbiorców będących jednostkami gospodarki uspołecznionej.

3. Utrata mocy obowiązującej § 18 ust. 1 zarządzenia MGiE nie przesądza kwestii, czyją własność stanowią objęte tym przepisem urządzenia energetyczne zbudowane kosztem odbiorcy energii lub paliwa oraz sprawy rozliczenia tych kosztów z przedsiębiorstwem zarządzającym wspólną siecią, będącym jednocześnie dostawcą energii czy paliwa. Kwestie te podlegają ocenie na podstawie przepisów kodeksu cywilnego, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

1) Przy ocenie kwestii własności urządzeń przyłączonych do sieci przedsiębiorstwa przepisami właściwymi są w szczególności art. 49 i 191 kc. Pierwszy z wymienionych przepisów stanowi, że urządzenia służące do doprowadzania lub odprowadzania wody, pary, gazu, prądu elektrycznego oraz inne urządzenia podobne nie należą do części zakładowych gruntu lub budynku, jeżeli wchodzą w skład przedsiębiorstwa lub zakładu. Urządzenia wymienione w § 18 ust. 1 zarządzenia MGiE są niewątpliwie urządzeniami służącymi celom określonym w art. 49 kc. Objęte tym przepisem unormowanie zawiera wyjątek od zasady przewidzianej w art. 47 § 2 kc, że "częścią składową rzeczy jest wszystko, co nie może być od niej odłączone bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości albo bez uszkodzenia lub istotnej zmiany przedmiotu odłączonego". Końcowe zastrzeżenie art. 49 kc, uzależniające zastosowanie tego przepisu od przesłanki, aby objęte nim urządzenia wchodziły w skład przedsiębiorstwa lub zakładu, jest kwestią faktu. Jest ona spełniona z chwilą podłączenia wymienionych w art. 49 kc urządzeń do sieci należącej do przedsiębiorstwa lub zakładu. W rezultacie urządzenia te przestają być częścią składową nieruchomości, na której zostały zbudowane, i nie stanowią na podstawie art. 191 kc własności właściciela tej nieruchomości. Z chwilą bowiem połączenia ich w sposób trwały z przedsiębiorstwem w taki sposób, że nie mogą być od niego odłączone bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości albo przedmiotu odłączonego (art. 47 § 2 i 3 kc), stają się częścią składową tego przedsiębiorstwa. Podstawę prawną przejścia własności stanowi art. 191 kc odniesiony *mutatis mutandis*, ze względu na treść art. 49 kc, do przedsiębiorstwa (zakładu). Z chwilą połączenia w sposób trwały z siecią urządzeń przedsiębiorstwa wymienione w art. 49 kc urządzenia, jako jego części składowe, stają się przedmiotem własności tej osoby, która jest właścicielem przedsiębiorstwa.

2) Jeśli chodzi o rozliczenie kosztów budowy urządzeń, o których mowa w art. 49 kc i § 18 ust. 1 Zarządzenia MGiE, to ani art. 49 kc, ani art. 191 kc tej kwestii nie regulują. Nie odnoszą się do tych ewentualnych rozliczeń przepisy art. 224-231 kc w części dotyczącej zwrotu wartości poczynionych nakładów. Przepisy te zakładają poczynienie nakładów na cudzej nieruchomości w okresie, gdy znajdowała się ona w posiadaniu osoby, która poczyniła nakłady. Taka sytuacja nie zachodzi w stanie faktycznym, na tle którego powstało rozważane zagadnienie. Z reguły bowiem budowa urządzeń, o których mowa w art. 49 kc, przez przyszłego odbiorcę energii (paliwa) następuje na nieruchomości stanowiącej własność jego lub innej osoby, a nie na nieruchomości przedsiębiorstwa (zakładu), w którego skład urządzenia te wchodzi dopiero po przyłączeniu do sieci należącej do tego przedsiębiorstwa. Z kolei należy rozważyć, czy podstawy prawnej do rozliczenia kosztów poniesionych z tego tytułu nie można by było dopatrywać się w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Jednakże również przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu i nienależnym świadczeniu nie mogą stanowić podstawy roszczeń o zwrot kosztów budowy urządzeń przyłączonych do przedsiębiorstwa, jakie by mogły przysługiwać osobie, która je wzniosła własnym kosztem.

Nie jest to uzasadnione, ponieważ dokonała ona tego bądź z własnej inicjatywy, godząc się z góry na to, że po przyłączeniu do sieci przedsiębiorstwa staną się one własnością tego ostatniego, bądź w wyniku przyjęcia (wyraźnego lub dorozumianego) warunku postawionego jej przez przedsiębiorstwo energetyczne, od spełnienia którego uzależniło ono przyłączenie wybudowanych urządzeń do sieci energetycznej (paliwowej). Dochodzi wówczas do zawarcia umowy, która nie może być uznana za sprzeczną z prawem lub z zasadami współżycia społecznego (art. 58 kc). Zarządzenie MGiE w § 15 ust. 2 postanawiało, że w odniesieniu do odbiorców nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej jednostka zarządzająca wspólną siecią, w razie braku planowych środków na rozbudowę urządzeń wspólnej sieci, mogła uzależnić określenie warunków przyłączenia od zobowiązania się wnioskodawcy do wybudowania odcinka sieci lub przyłącza jego kosztem i staraniem, bądź - w uzasadnionych ekonomicznie wypadkach - mogła odmówić określenia warunków przyłączenia. Jednakże przepis § 15 ust. 2 powołanego zarządzenia utracił moc w świetle dokonanej wyżej wykładni art. 45 ust. 2

ustawy energetycznej z 1984 r., skoro - podobnie jak w materii objętej § 18 ust. 2 zarządzenia MGİE - także w tej kwestii, kto ma ponosić koszty budowy przyłącza i odcinków sieci celem przyłączenia do wspólnej sieci, ustawa energetyczna z 1984 r. nie zawiera upoważnienia do określenia tej kwestii w drodze przepisów wykonawczych. Obecnie zainteresowane strony mogą - stosownie do zasady swobody umów - określać w drodze porozumienia, kto ma ponosić te koszty, i nie jest wyłączone umowne obciążenie nimi odbiorcy. On bowiem jest zainteresowany podłączeniem jego nieruchomości do wspólnej sieci i odnosi z tego korzyść, natomiast przedsiębiorstwa energetyczne w okresie trwających trudności gospodarczych nie mają z reguły środków na podłączenie odbiorców do wspólnej sieci na swój koszt, zwłaszcza przy utrzymującej się nierentowności dostaw energii elektrycznej i paliw gazowych.

Za przyjętym rozwiązaniem przemawiają również względy słuszności (co odpowiada zasadom współżycia społecznego - art. 58 § 2 kc). Przedsiębiorstwo energetyczne staje się właścicielem podłączonych do wspólnej sieci urządzeń, zobowiązane jest do ich konserwacji i wymiany w razie zniszczenia, zapewnia nadzór nad całą siecią w sposób zgodny z wymaganiami technicznymi i względami bezpieczeństwa. Świadczenia te dokonywane są przez przedsiębiorstwa energetyczne na ich koszt, zatem nie można podzielić poglądu, że przejście wspomnianych urządzeń bez wynagrodzenia jest niezgodne z zasadami współżycia społecznego.

Dlatego też bezumowne bądź umowne przejście przez przedsiębiorstwo energetyczne dołączonych urządzeń nie może być uznane za naruszające konstytucyjną zasadę ochrony własności wynikającą z art. 7 Konstytucji RP. Z powyższą zasadą nie koliduje bowiem dysponowanie własnym mieniem przez jego właściciela, zgodnie z ukształtowaną w prawie cywilnym regułą *volenti non fit iniuria*.

Trybunał Konstytucyjny ustalił powszechnie obowiązującą wykładnię sformułowaną w sentencji uchwały jedynie w zakresie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich.

TK nie ustalił w niej powszechnie obowiązującej wykładni mających zastosowanie przepisów kodeksu cywilnego, gdyż nie były one objęte wnioskiem RPO, a TK nie jest uprawniony do ustalania takiej powszechnie obowiązującej wykładni ustaw z urzędu, a tylko na wniosek uprawnionych podmiotów.